

Genre: Essäer

Titel: Drömmaren Rousseau eller Om frihet, fantasi och den omöjliga konsten att leva i ett samhälle

Författare: Tatjana Brandt

Omslag: Sanna Mander

Förlag: Förlaget M

Sidantal: 279

Än en gång överträffar verkligheten dikten, tänker jag när jag läser Tatjana Brandts nya bok ”Drömmaren Rousseau”. Jean-Jacques Rousseaus liv var lika spännande som vilken äventyrsroman som helst och att läsa om denna på sin tid superkändis är en intensiv, engagerande och rolig läsoplevelse.

Upplysningsfilosof, samhällskritiker och pedagog, det är epitet vi förknippar med hans namn, men vem var människan Jean-Jacques Rousseau? Hur blev han den han blev? Hur var hans uppväxt och hans kärleksrelationer? Hur var han som partner och vän, och – hur förhåller sig hans litteratur mot verkligheten? Allt detta bringar Brandt klarhet i.

Hennes ”målsättning är att varva ett slags kärleksfull inlevelse med mer reflekterande partier”, och det gör hon med den äran. Hon skriver medryckande och intelligent. Boken är en bladvändare, jag vill framåt hela tiden, men läsningen bromsas upp av jag stryker under var och varannan mening eller ritar glada och ledsna gubbar i marginalen. Men till skillnad från rafflande fiktion är allt sant, Tatjana Brandt ägnar sig inte åt hittepå, hon har belegg för sin text.

Rousseau föds i Genève 1712. Modern dör i barnsäng, en tragedi som får livsavgörande konsekvenser för honom. Fadern – lynnig och egennyttig – lämnar bort sonen till släktingar som i sin tur inkvarterar honom hos en präst på landet. Rousseau är då elva år och påbörjar sitt kringflackande liv. Han kom att bo i flera olika länder, i storstäder, på landsbygden och till och med på en liten ö. Sitt genombrott som författare fick han med en essä, men det var med den romantiska ”Julie eller Den nya Héloïse” som han blev känd för den stora massan, romanen gjorde succé och blev den mest sålda boken på sin tid.

Rousseau, denna begåvade, modiga, excentriska och naiva människa, allt på samma gång! Han vågade gå emot etablissemanget och kyrkan och det hade sitt pris. Flera gånger tvingades han fly, men livet igenom omgavs han av beskyddare, allt från godsägare och baronessor till Fredrik II av Preussen.

En av Rousseaus värsta antagonister var Voltaire, som låtsas vara hans vän men sviker honom å det grövsta. Efter att Rousseau gett ut ”Émile eller Om uppfostran” och ”Om samhällsfördraget” och med dem gjort både hovet och kyrkan rasande, författar Voltaire en anonym pamflett där han utger sig för att vara en pastor och föra folkets talan. Voltaire smutskastar Rousseau och beskyller honom felaktigt än för det ena, än för det andra, men skriften innehåller också sanna uppgifter, som att han har ett förhållande med sin hushållerska, och fått flera barn med henne som lämnats bort. Vem är han att skriva om moral och barnuppfostran som själv är så skrupelfri?

Brandt tänker att det är möjligt att Rousseau i sin naivitet föreställde sig att barnen fick det bättre i hittebarnshuset än hos honom och Thérèse, kvinnan han levde med i mer än trettio år och som födde honom fem barn. Senare i livet gör en vän till Rousseau efterforskningar, men

inget av barnen hittas. Sannolikt dog de i späd ålder som de flesta barn som lämnades till hittebarnshus gjorde.

Brandt visar på diskrepansen mellan forskningen om Rousseau och filosofens egna texter, och konstaterar att han, när det passar honom, omvandlar verkligheten till litteratur, bland annat ger han i sin banbrytande självbiografi "Bekännelser" en betydligt ljusare bild av sin barndom än den var.

"Människan föds fri och överallt är hon i bojar", skrev Rousseau. Har vi kommit så mycket längre i vår utveckling sen hans tid? Det hyckleri, den främlingskap, exploatering och ytliga bekräftelse som Rousseau vände sig mot råder i allra högsta grad i våra dagar.

"Genom hela Rousseaus lysande och ställvis skrämmande skönlitterära mästerverk löper den moderna människans oroliga fråga: Vem är jag?", skriver Brandt.

Hon visar i alla fall vem Jean-Jacques Rousseau var. Närmare än så här kommer vi honom inte.

Några ord om omslaget som är gjort av den alltid lika säkra Sanna Mander. Det här är i rött och blått med vit text. Tjusig gardinuppsättning, ett överdimensionerat öga i en silhuett. Buskiga ögonbryn, eller är det en plym? Filosofens porträtt på baksidan. Snyggt.

Yvonne Granqvist